

Dôchodkový systém a dlhodobá udržateľnosť

Makroekonomický vývoj a hospodárske politiky na Slovensku

Ľudovít Ódor

27. október 2020

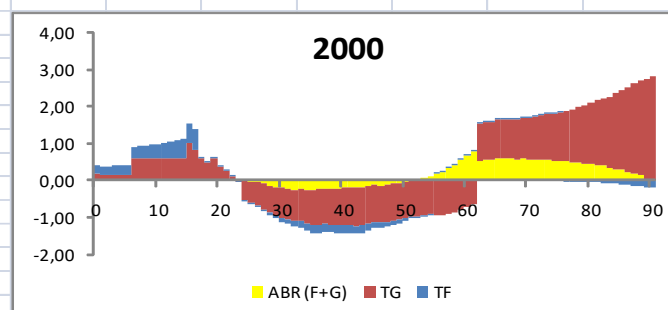
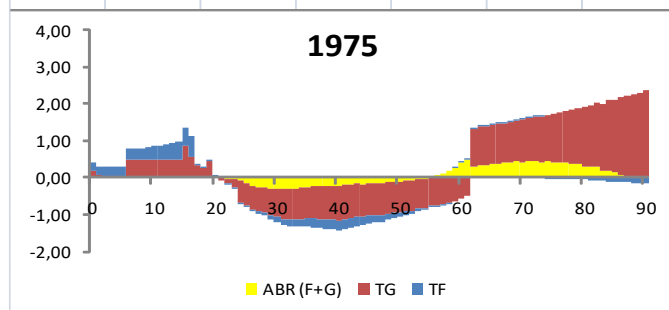
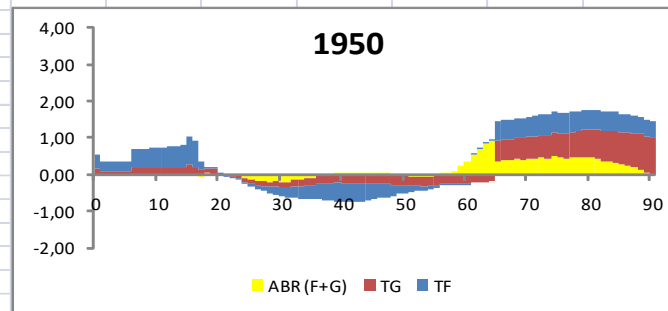
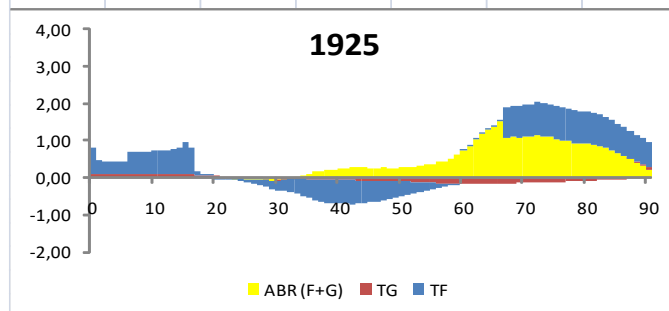
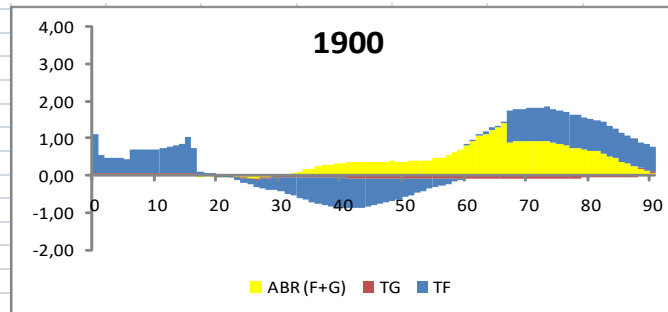
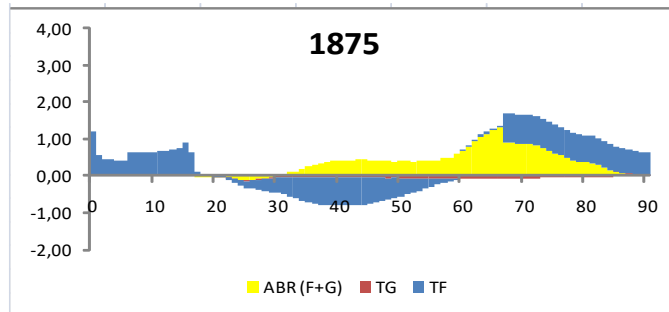
- Filozofický úvod
- Historické okienko
- Starnutie populácie v Európe
- Slovenský dôchodkový systém
- Návrhy riešení pre penzijný systém
- Indikátor dlhodobej udržateľnosti

- Prečo vôbec existuje dôchodok?
- Nestačí sociálna dávka pre seniorov?
- Treba vyplácať pozostalostné? A čo invalidi a siroty?
- Morálny hazard (obzvlášť pri starnutí populácie)
- „Lepšie byť bohatý a zdravý...“ (redistribúcia)
- Solidarita verzus zásluhovosť
- Spoločenské očakávania

História a rôzne prístupy

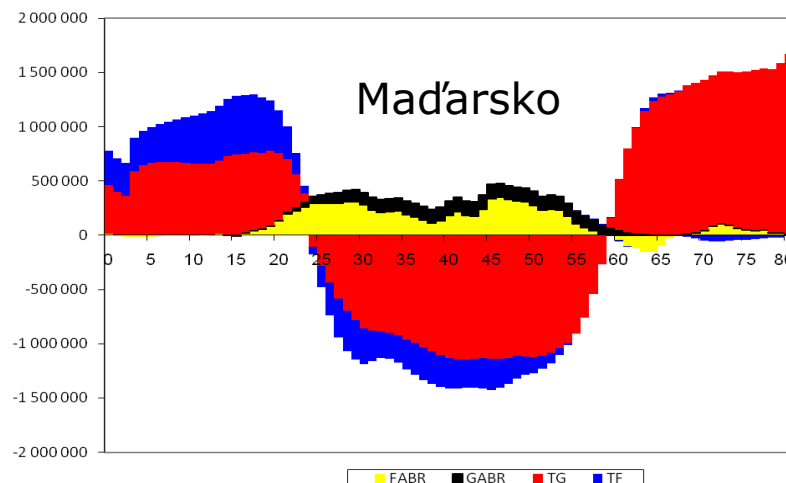
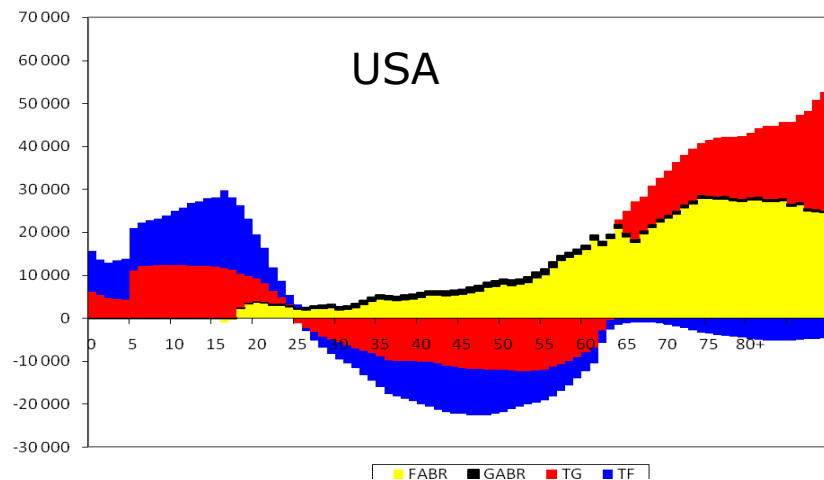
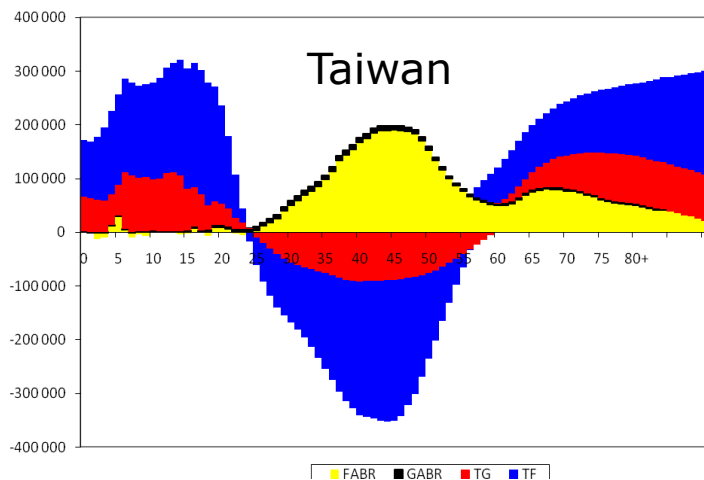

Zdroj: Wikipédia

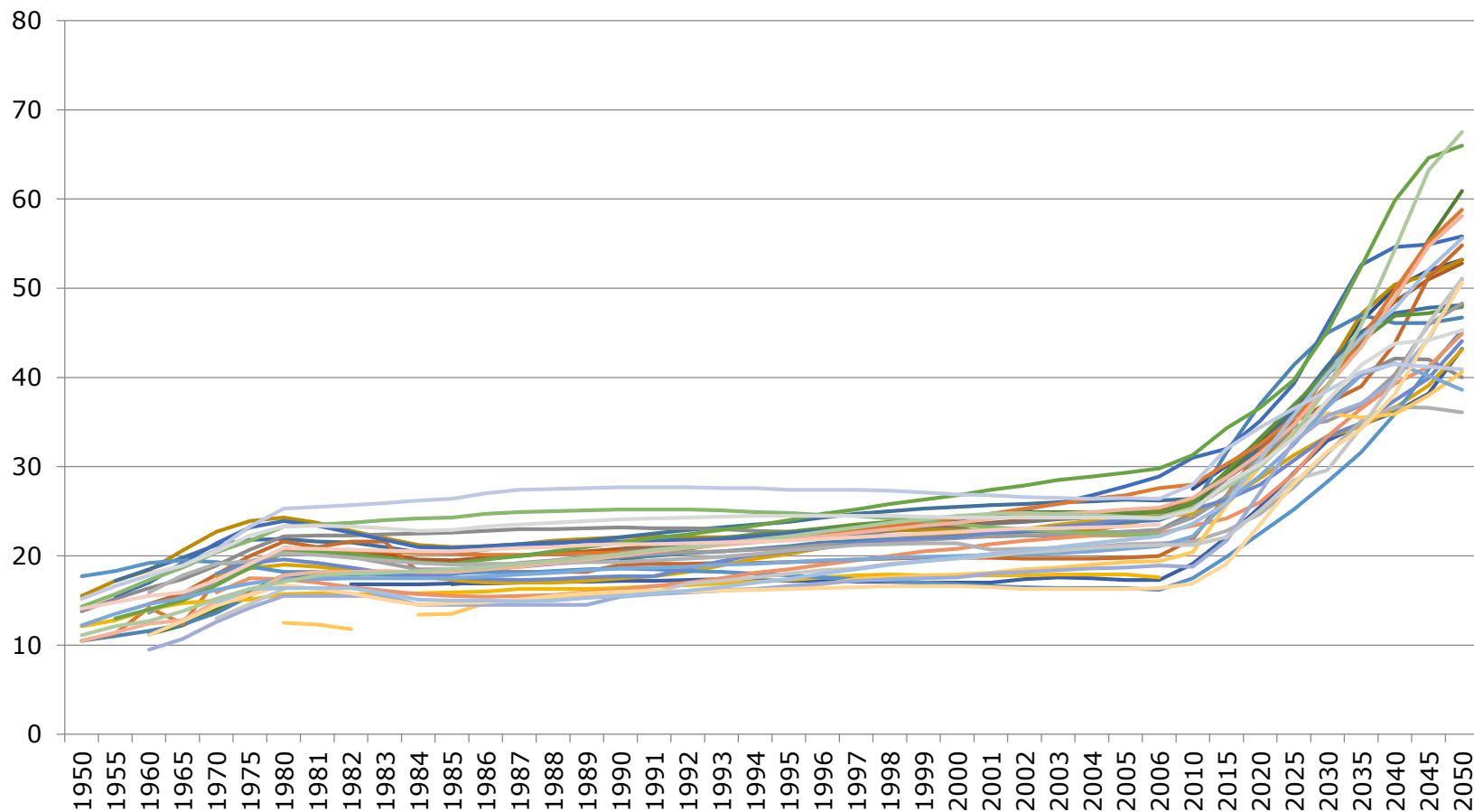
Zdroj: švédske národné transferové účty

Rôzne modely

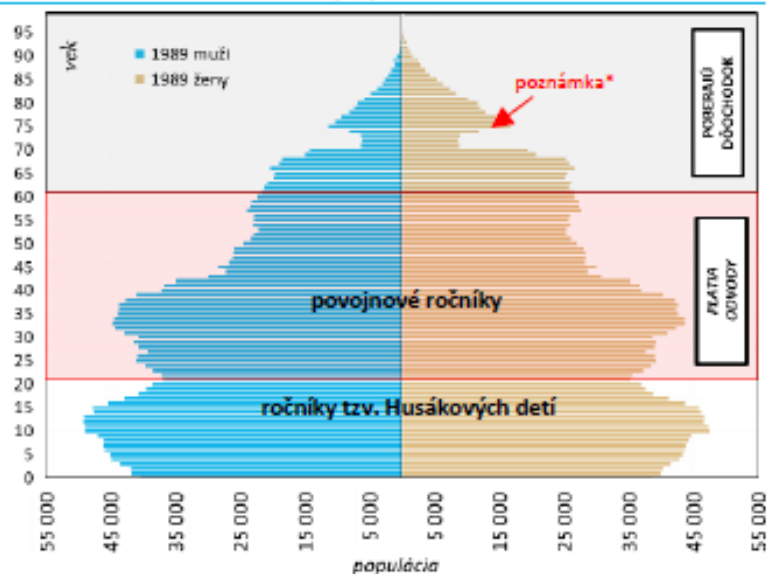
Starnutie populácie v Európe

Závislosť v staršom veku v Európe (Eurostat)

Demografia v SR (1)

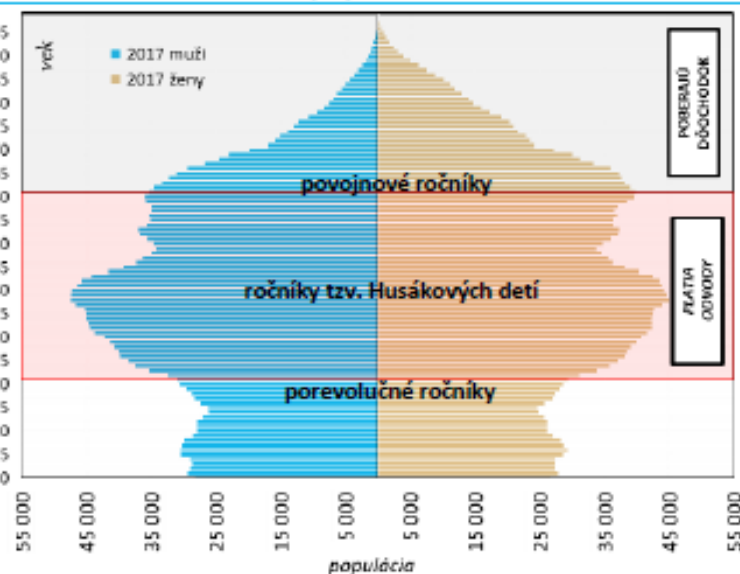
Graf 4: Veková štruktúra populácie v roku 1989

Zdroj: ŠÚ SR

**ročníky „nenarodených“ detí okolo roku 1918 vplyvom prvej svetovej vojny a pandémie španielskej chrípky.*

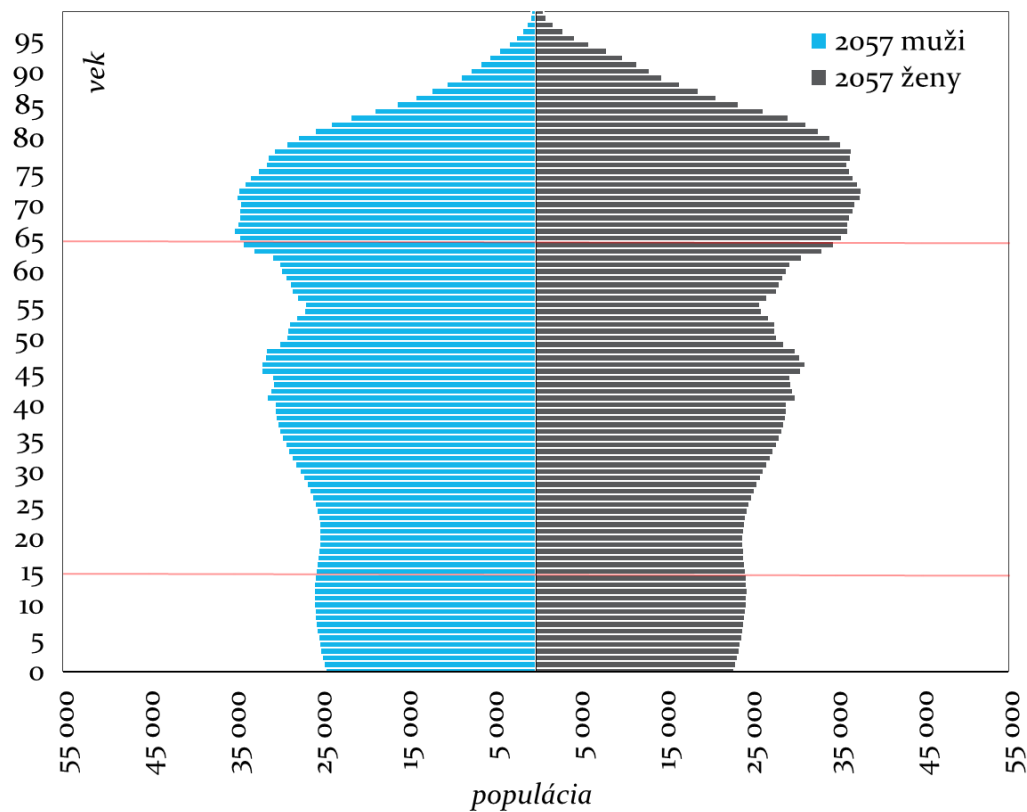
Graf 5: Veková štruktúra populácie v roku 2017

Zdroj: ŠÚ SR

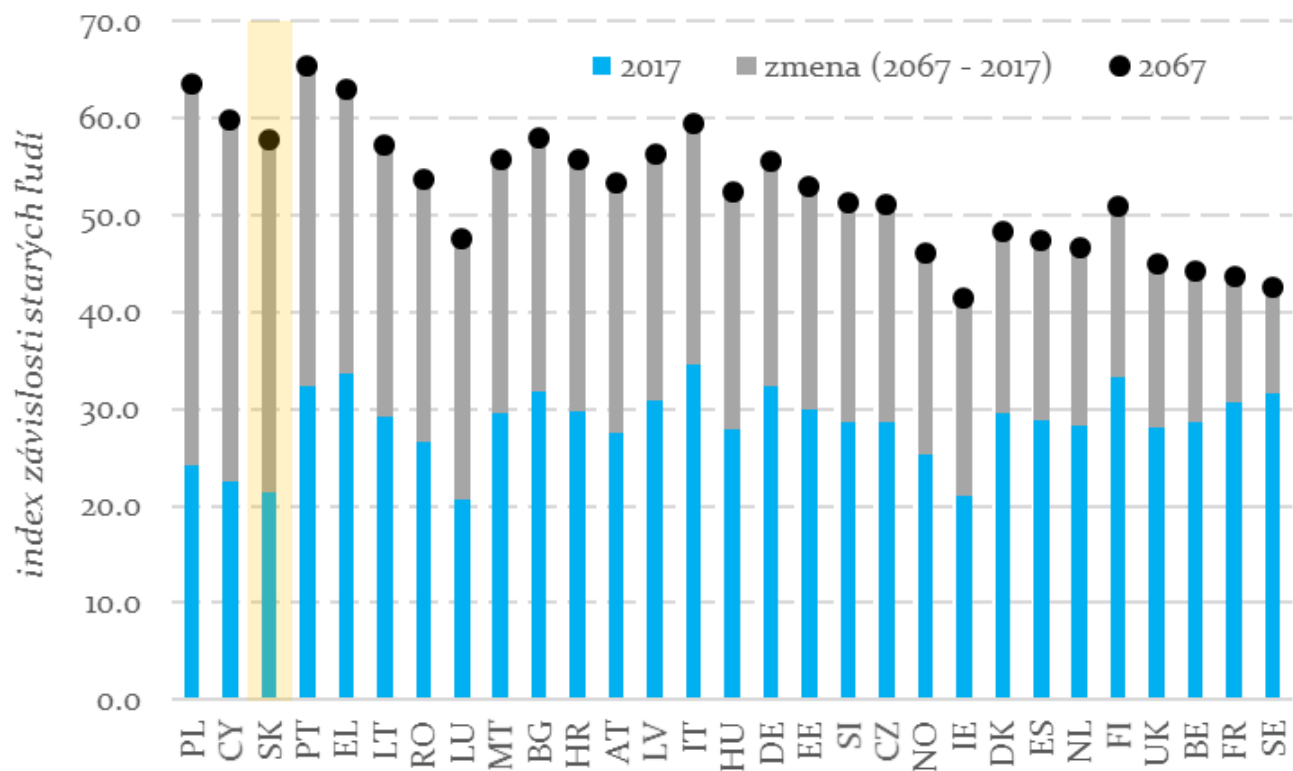
Zdroj: RRZ

Demografia v SR (2)

Zdroj: RRZ

Demografia v SR (3)

Zdroj: RRZ

Čo to znamená ?

- Nárast nákladov na dôchodky, zdravotníctvo a dlhodobú starostlivosť
- Zložité riešenia: politiky trhu práce, riadená migrácia, **štrukturálne reformy, zníženie verejného dlhu, inovácie, atď.**
- Politicko-ekonomický rozmer: mediánový volič bude mať 50 rokov

Štátny systém má štyri piliere

„Nultý“ pilier – sociálne dávky

Prvý pilier – priebežný systém

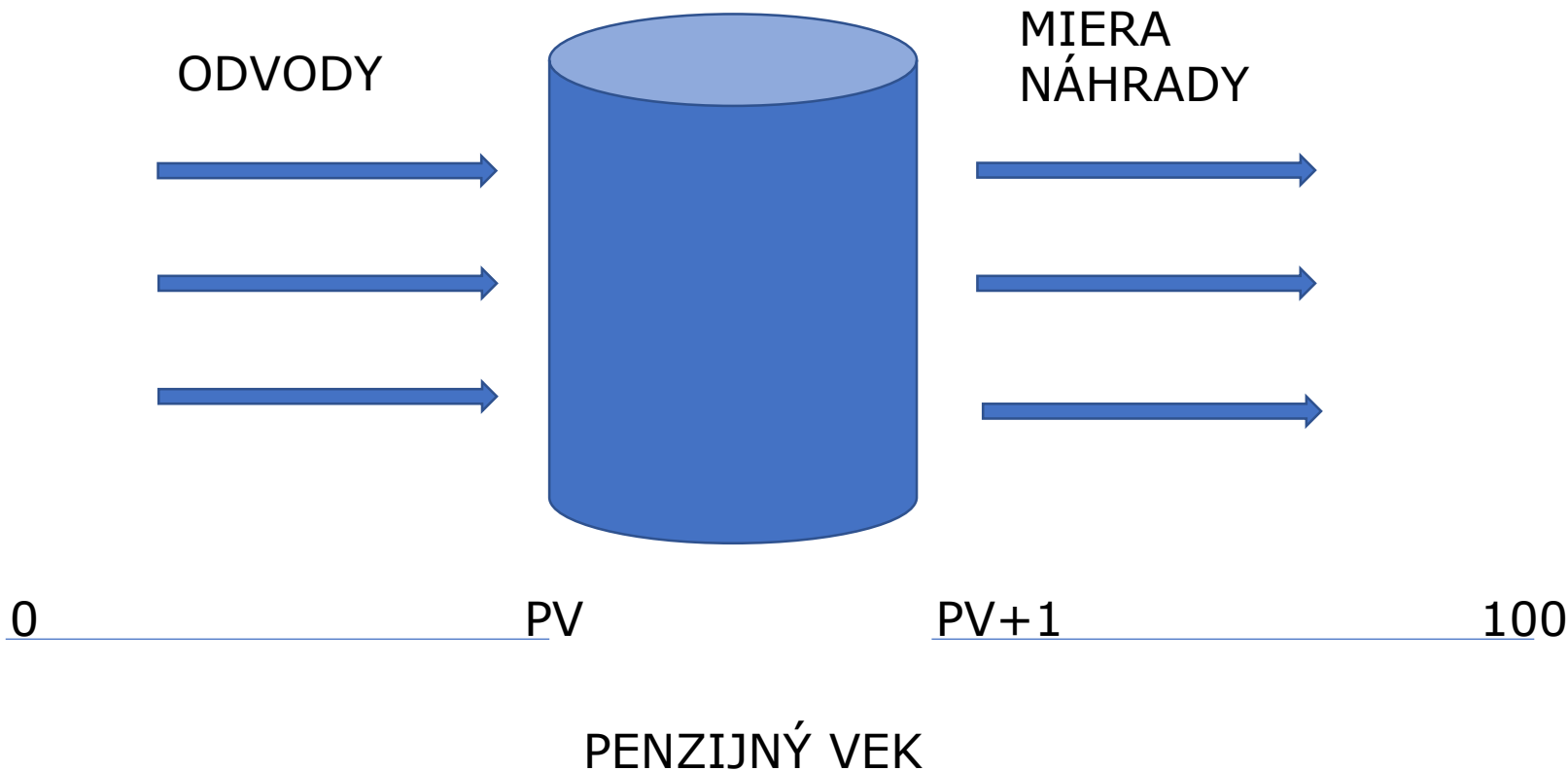
Druhý pilier – kapitalizačný

Tretí pilier – dobrovoľné, štátom podporované sporenie

Existuje špeciálny systém sociálneho zabezpečenia pre ozbrojené zložky (policajti, vojaci, atď.)

Prvý pilier: priebežný systém

Základná trilema

Odvody zamestnanec:

- 4% starobné poistenie
- 3% invalidné poistenie

Odvody zamestnávateľ:

- 14% starobné poist. (z toho 5% do 2. piliera)
- 3% invalidné poistenie
- 4,75% rezervný fond

Max. vymeriavací základ:

- 7-násobok priemernej mzdy

Iné:

- vianočné a trináste dôchodky

Výpočet dôchodku:

- $ADH \times POMB \times \text{roky}$
- OMB sa zohľadňuje len do 3, koeficienty solidarity

Dôchodkový vek:

- Postupný nábeh na 64 rokov (strop)

Indexácia:

- O dôchodcovskú infláciu

SR v rámci OECD (1)

	sadzby
Australia	iba do súkromných
Austria	22,8
Belgium	16,4
Canada	9,9
CR	32,5
Denmark	iba do súkromných
Finland	20,9
France	24
Germany	19,5
Greece	20
Hungary	26,5
Iceland	nie sú oddelené
Ireland	nie sú oddelené
Italy	32,7
Japan	14,6
Korea	9
Luxembourg	16
Mexico	iba do súkromných
Netherlands	31,1
New Zealand	nie sú odvody
Norway	nie sú oddelené
Poland	35
Portugal	nie sú oddelené
SR	24
Spain	28,3
Sweden	18,9
Switzerland	10,1
Turkey	20
UK	nie sú oddelené
US	12,4
Average	21,2

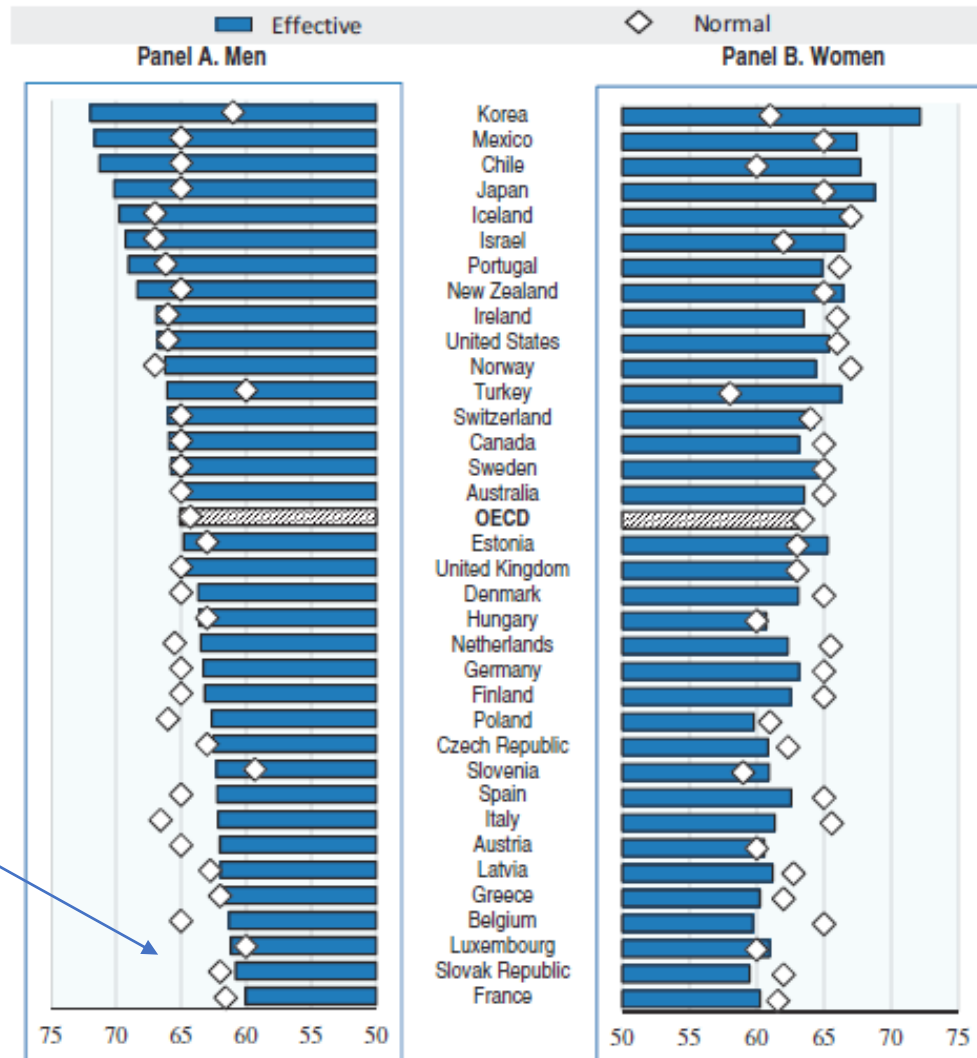
**Máme vysoké odvodové
sadzby na pomery v OECD**

Nie je zahrnutý rezervný fond

Zdroj: OECD

SR v rámci OECD (2)

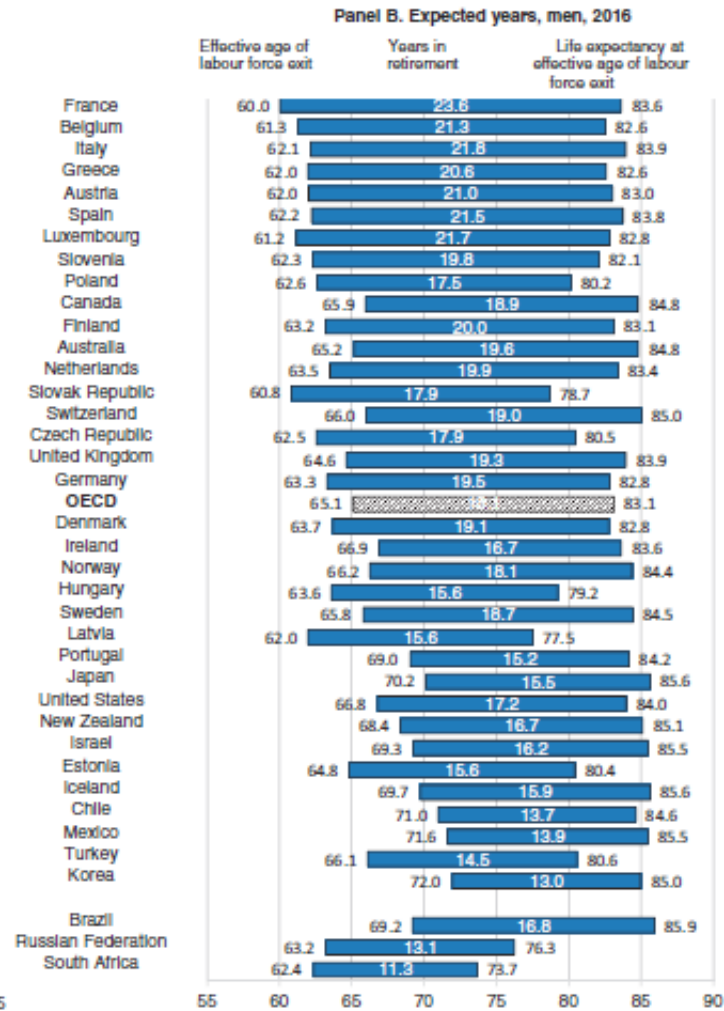
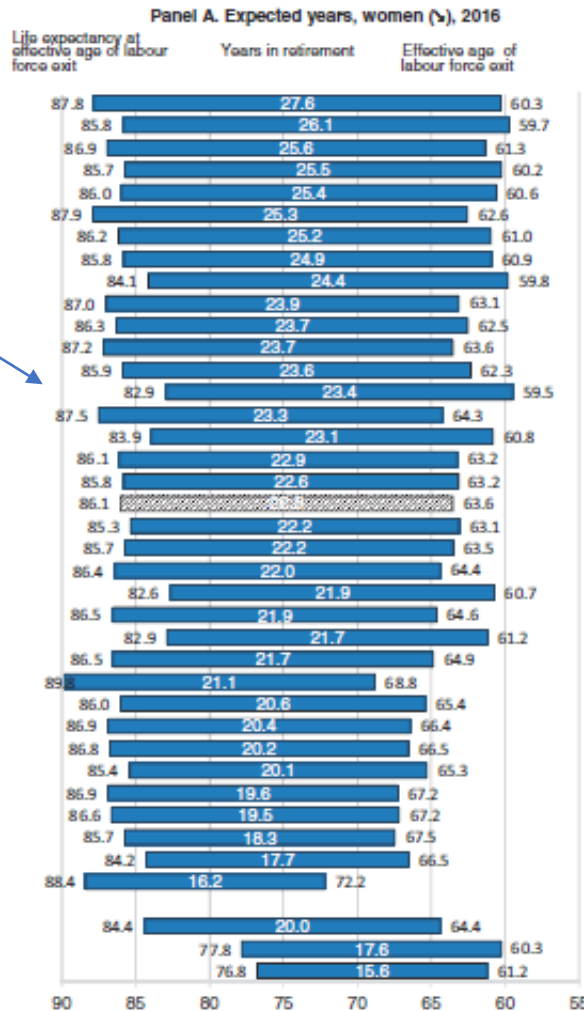
5.8. Average effective age of labour market exit and normal pensionable age in 2016

Zdroj: OECD

SR v rámci OECD (3)

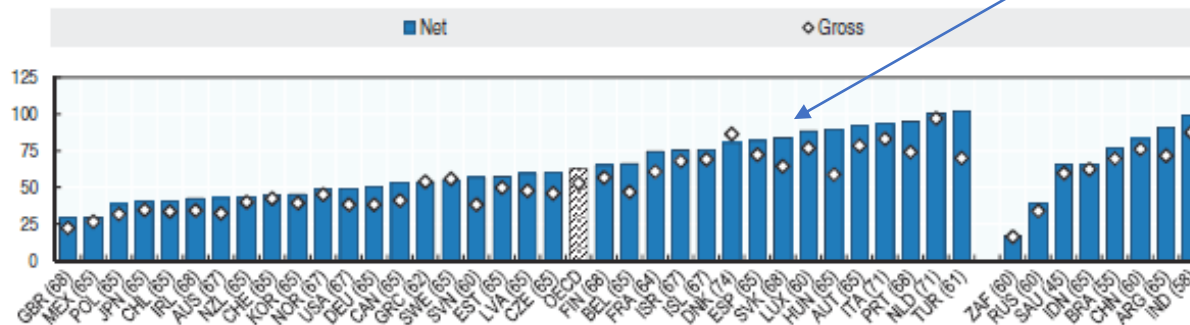
5.10. Expected years after labour market exit by gender in 2016

Zdroj: OECD

SR v rámci OECD (4)

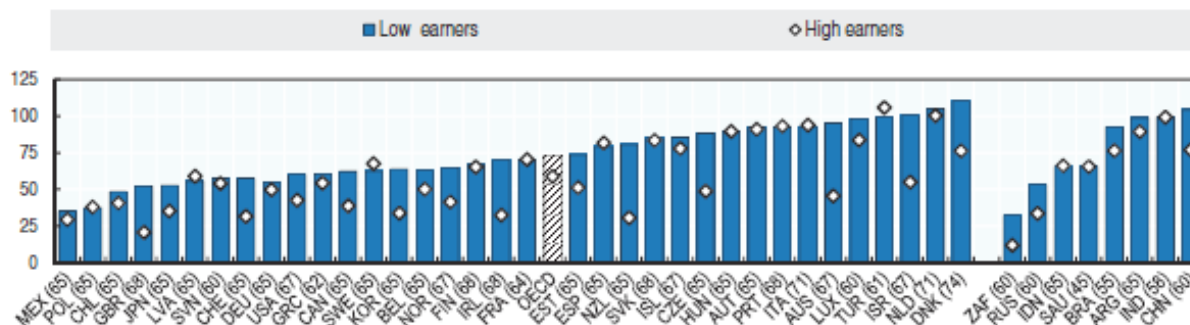
4.9. Net pension replacement rates: Average earners

Source: OECD pension models.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933634021>

4.10. Net pension replacement rates: Low and high earners

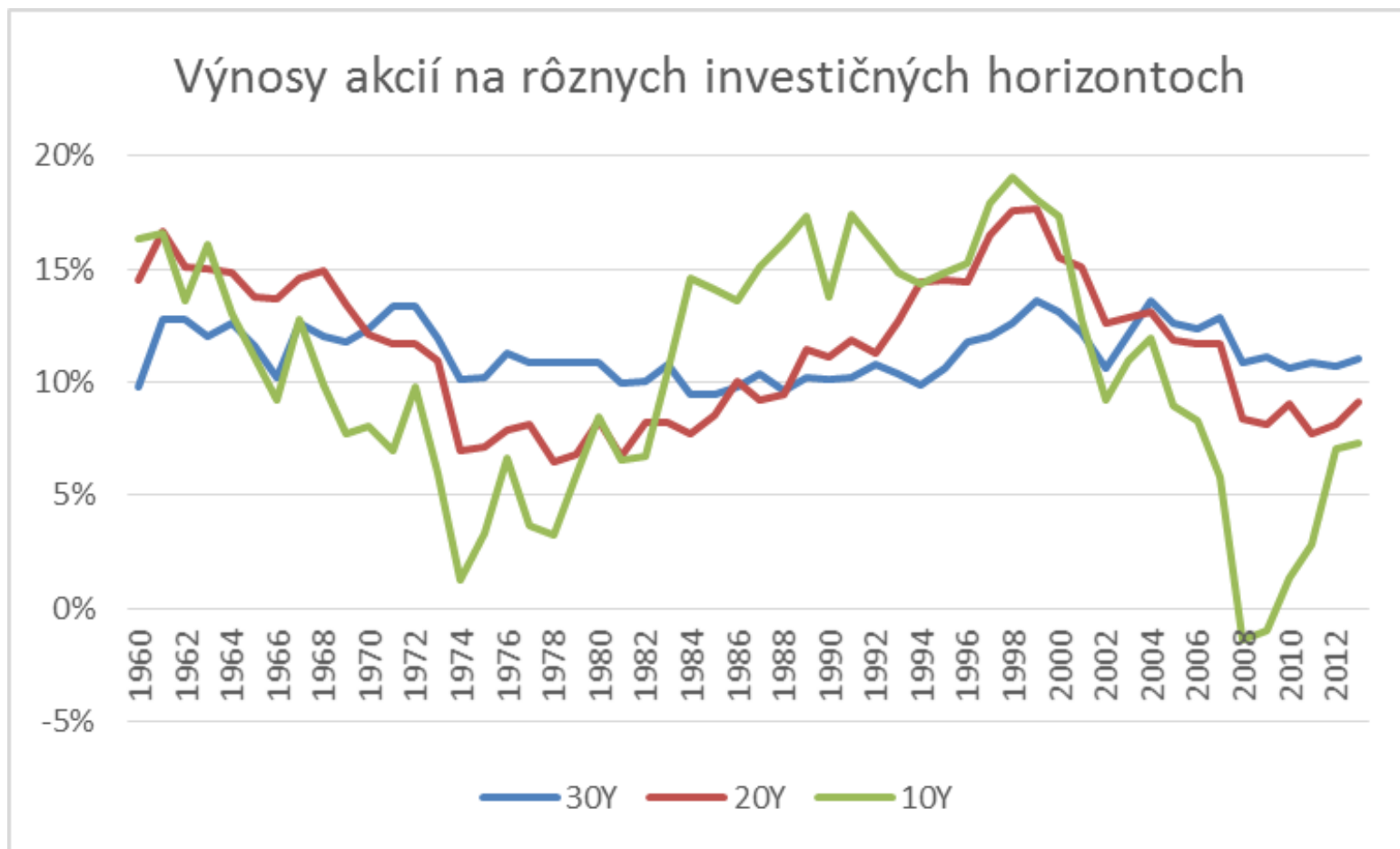

Source: OECD pension models.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933634040>

Pri miere náhrady sme nad priemerom OECD

Druhý a tretí pilier: kapitalizačný

Zdroj: Dow Jones

Druhý pilier:

Odvody zamestnávateľ:

- 5% starobné poist.

Súkromné DSS:

- Výber fondov (od garantovaných až po indexové)
- Poplatky (4 druhy)

Výpočet dôchodku:

- Anuita z nasporenej sumy
- Programový výber

Tretí pilier:

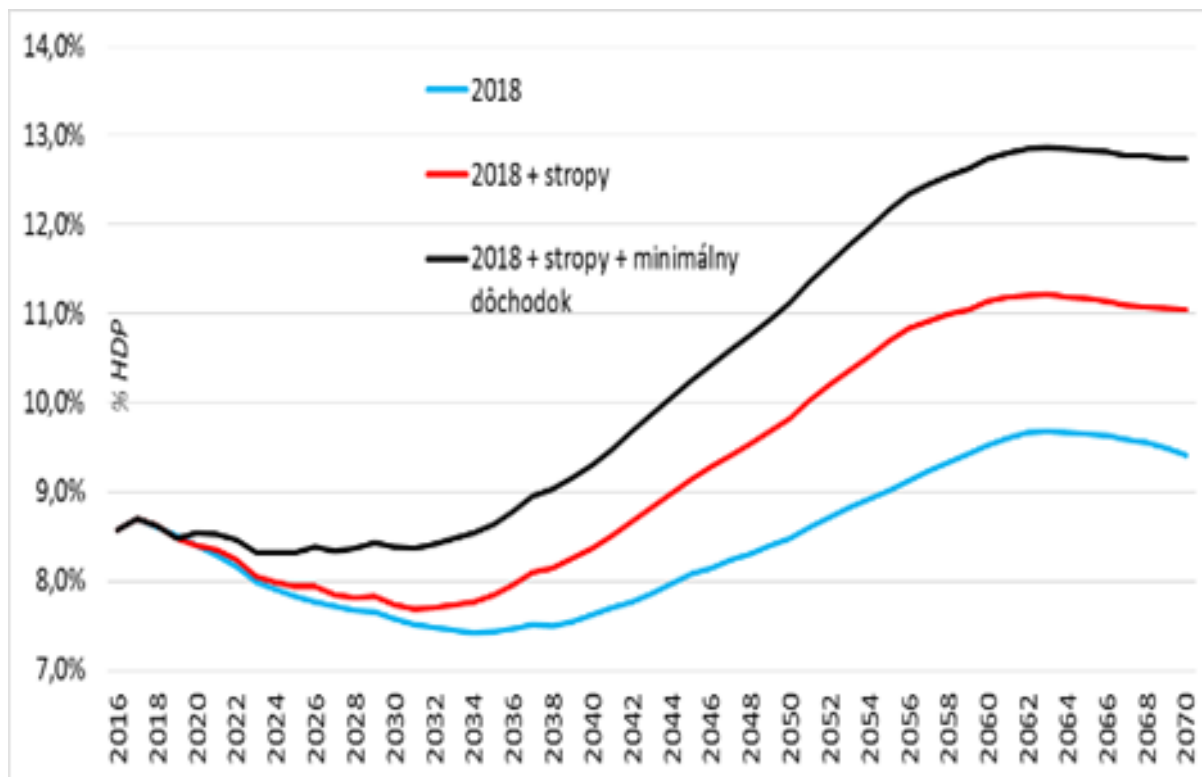
- Dobrovoľná schéma
- Zamestnávateľ prispieva
- Daňové zvýhodnenie
- Anuita alebo programový výber

- Do 10 mld. EUR
- Takmer 1.5 mil. sporiteľov
- 5 spoločností, najväčší hráči sú Allianz a AXA
- Najviac prostriedkov v dlhopisovom fonde (takmer 80%)
- Menej ako 15% v indexovom globálnom akciovom fonde

- Približne 2,4 mld. EUR
- 834 tisíc sporiteľov
- Priemerný príspevok 15 eur
- Štyri DDS, najväčšia je NN
- Najviac majetku vo vyváženom fonde (cca.70%)

Problémy a navrhované riešenia

Výdavky prvého piliera (% z HDP)

Zdroj: Rozpočet 2.0

Pomaly ďalej zájdeš

Scenár nezmenených politík je zmena

Budúcnosť nepoznáme, preto automatická reakcia

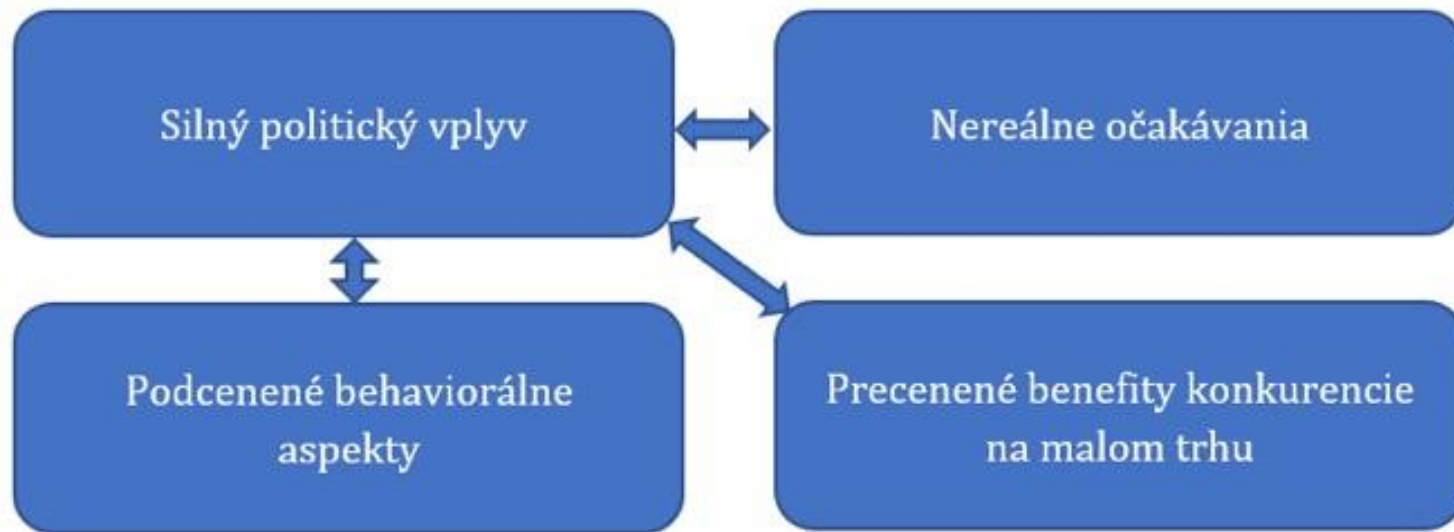
verzus

Ľudia aj politici majú veľmi radi status quo, preto default musí byť zmena – systém by mal byť menej strojom a viac organizmom reagujúcim na vonkajšie podmienky

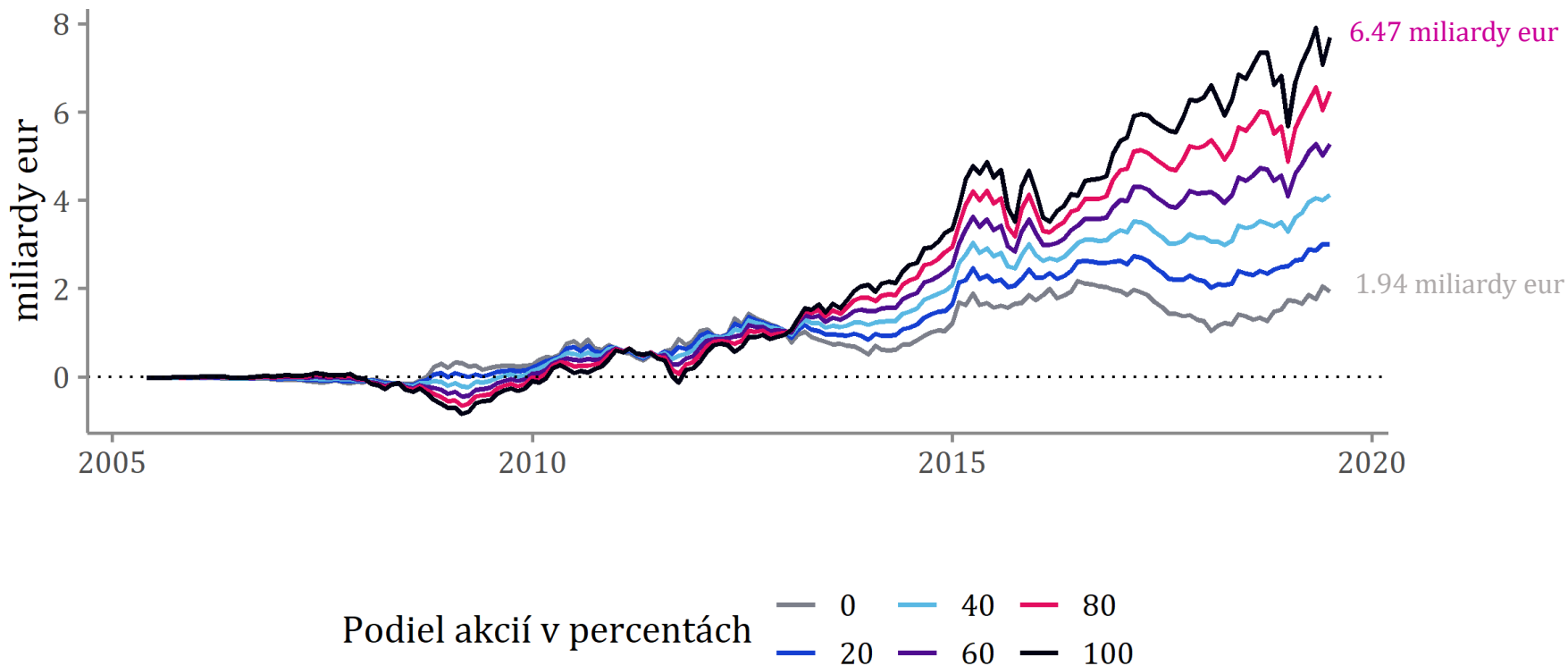
- Automatická indexácia o infláciu
- Naviazanie dôchodkového veku na očakávanú dĺžku života v penzii
- Automatický korekčný mechanizmus
- Zmena v minimálnych a 13. dôchodkoch
- Lepšia informovanosť
- Definovať mieru solidarity

15 rokov druhého piliera

Zdroj: Ódor a Povala, 2020

Ušlé výnosy v druhom pilieri

Zdroj: Ódor a Povala, 2020

- 1) Je možné na Slovensku zabezpečiť legislatívnu stabilitu pre hlavné charakteristiky druhého piliera, napríklad formou ústavného zákona?
- 2) Je realistické očakávať od občanov schopnosť robiť nadpriemerne dobré investičné rozhodnutia v dlhodobom horizonte?
- 3) Môžeme od DSS očakávať výrazne lepšie výnosy pri nižších poplatkoch? Inak povedané, dokáže konkurencia na malom trhu prinášať výsledky blízke medzinárodným skúsenostiam?

- Pevné miesto pre druhý pilier
- Adekvátne výnosy aj pri pasivite
- Princíp dlhodobého a dobre diverzifikovaného investovania
- Automatická zmena investičných stratégií –life cycling
- Základné nastavenia v prospech sporiteľov: automatický vstup s možnosťou výstupu, lacné pasívne fondy
- Benchmark pre investície a poplatky
- Doživotné zabezpečenie

Ako merať dlhodobú udržateľnosť?

Čo je udržateľnosť?

Solventnosť

Rast

UDRŽATEĽNOSŤ

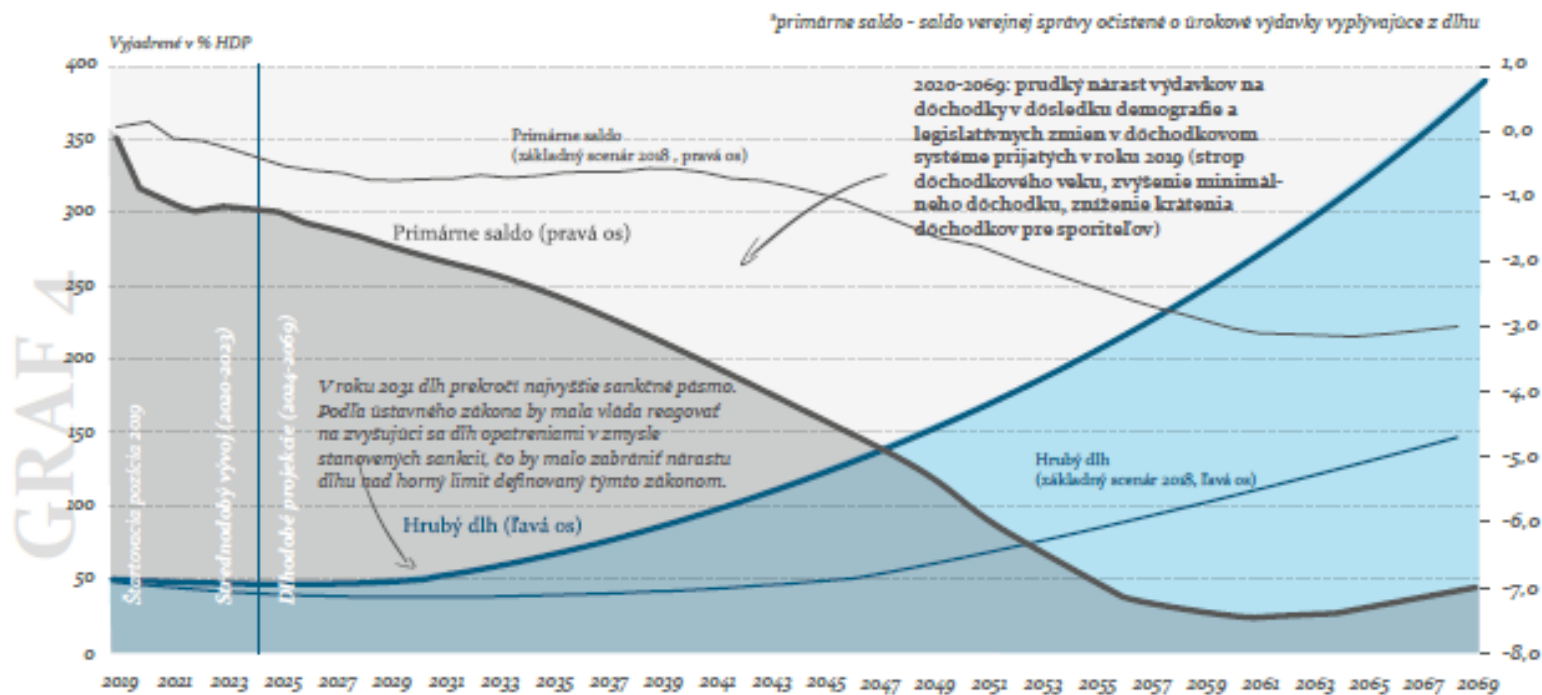
Stabilita

Spravodlivosť

Solventnosť

	T	T+1	T+2	T+3	T+10	T+20	T+30	T+40	T+50
Príjmy									
Daňové príjmy									
Odvody									
- druhý pilier									
Ostatné príjmy									
- príjmy z majetku									
Výdavky									
Fixné dlhodobo									
Citlivé na starnutie									
Úroky									
Saldo									
Podniky a NBS									
Štrukturálne saldo									
Implicitné záväzky									
Podmienené záväzky									
Úpravy									
DLH									
		Strednodobý horizont			Dlhodobý horizont				

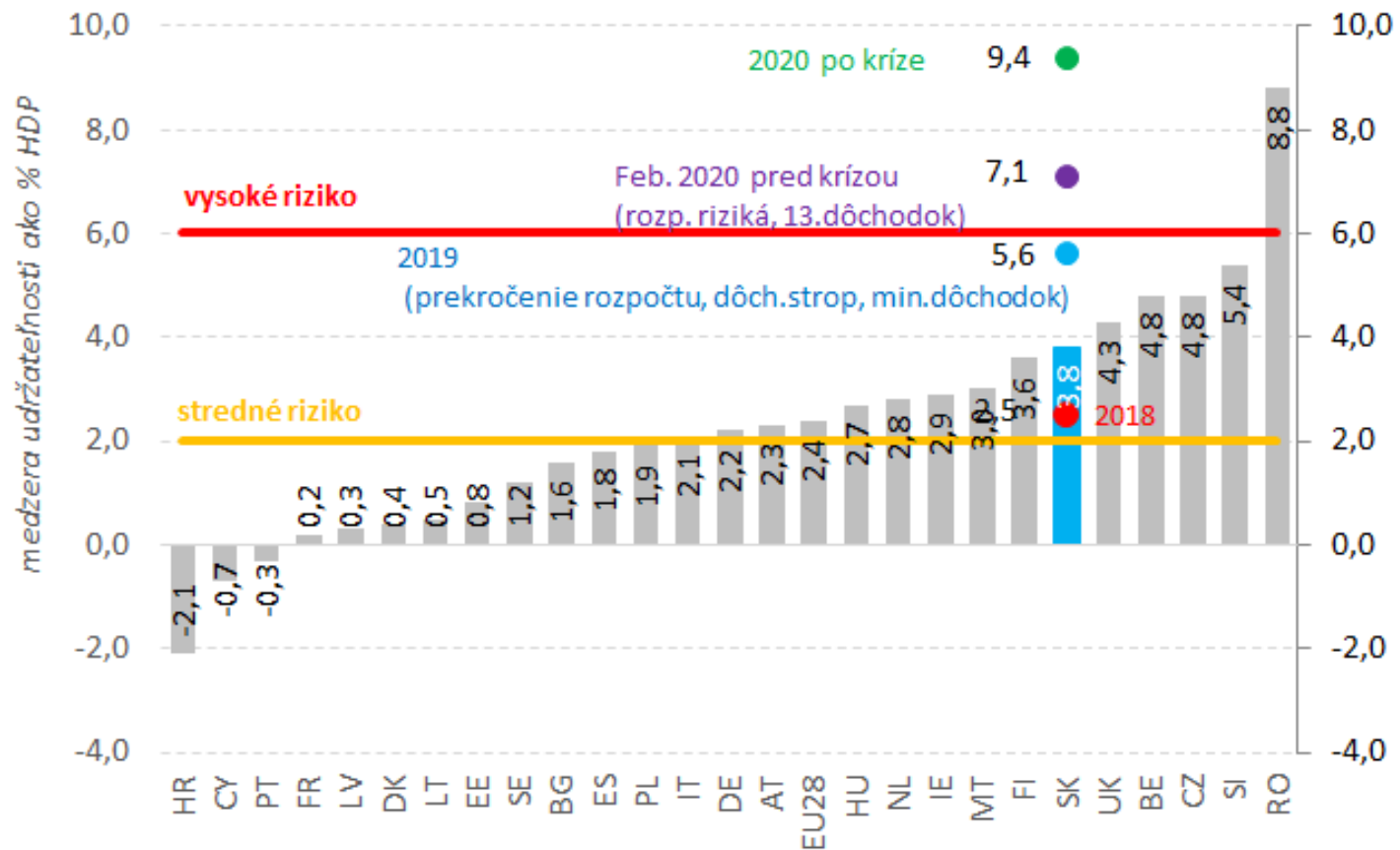
Základný scenár

Zdroj: RRZ

- Teória: ideálnym indikátorom je infinite-horizon fiscal gap (**S2**)
- Používajú sa aj indikátory na dopredu zadanom horizonte (**S1, GAP**)
- Vládne zásahy ovplyvňujú fiškálnu medzeru (fiscal gap) cez:
 - makroekonomické veličiny
 - fiškálne veličiny
 - budúce záväzky/pohľadávky

Indikátor S2

Zdroj: RRZ

Indikátor GAP

Tab 9: Vývoj ukazovateľa dlhodobej udržateľnosti (% HDP)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	najvýznamnejší vplyv zmien
Mimoriadna správa - december 2012	6,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Správa - apríl 2013	7,0	4,3	-	-	-	-	-	-	-	2012: reforma systému dôchodkového zabezpečenia, konsolidačné opatrenia na rok 2013
Správa - apríl 2014	-	4,0	3,0	-	-	-	-	-	-	2013: zlepšenie salda rozpočtu, reforma výsluhového zabezpečenia
Sspráva - apríl 2015	-	-	1,9	2,4	-	-	-	-	-	2014: zhoršenie salda v roku 2014, čiastočne kompenzované legislatívnymi zmenami v daniach na rok 2015
Správa - apríl 2016	-	-	-	1,4	1,4	-	-	-	-	2015: zhoršenie salda v roku 2015, zavedenie minimálnych dôchodkov, kompenzované nižším dlhom a pozitívnejším vplyvom strednodobého makroekonomického vývoja
Správa - apríl 2017	-	-	-	-	0,4	-0,1	-	-	-	2016: zlepšenie salda rozpočtu čiastočne kompenzované menej priaznivým poklesom deficitu v strednodobom horizonte
Správa - apríl 2018	-	-	-	-	-	0,8	1,1	-	-	2017: menej priaznivý pokles deficitu v strednodobom horizonte čiastočne kompenzovaný zlepšením salda rozpočtu v roku 2016
Správa - apríl 2019	-	-	-	-	-	-	1,2	1,3	-	2018: zhoršenie štrukturálneho salda čiastočne kompenzované priaznivejším poklesom deficitu v strednodobom horizonte
Správa - apríl 2020	-	-	-	-	-	-	-	1,6	4,2	2019: zastropovanie veku odchodu do dôchodku, zvýšenie minimálnych dôchodkov, menej priaznivý vývoj v strednodobom horizonte

Zdroj: RRZ

- Starnutie populácie je významným problémom (nielen) Slovenska
- Penzijný systém treba včas pripraviť – mantinely cez ústavný zákon
- V prvom pilieri ideme dozadu (strop na dôchodkový vek, zvýšenie minimálnych penzií, atď.)
- Druhý pilier potrebuje lepšiu investičnú stratégiu
- Najužitočnejším indikátorom dlhodobej udržateľnosti je S2 (fiškálna medzera na nekonečnom horizonte)

Ďakujem za pozornosť!